

DOSTLARIMIZIN HAKLARI¹

Prof.Dr. Mehmet Zeki AYDIN²

İnsan olarak hepimizin dosta ihtiyacı vardır. Dost olmak, dost bulmak zordur ama dostluğu devam ettirmek daha zordur. Dostlarımızla ilişkilerimizi devam ettirebilmek için onların hakkını gözetmemiz gerekir. Evet, her konuda haklar görevler olduğu gibi dostların da birbirleri üzerinde hakları vardır. Bunlar yerine getirildiği takdirde dostluklar kuvvetli ve samimi olacaktır.

1. İyiliğini İstemek

Dostluk, iyilik ve samimiyet üzerine kurulur. Bu nedenle, Müslüman, sevdiği arkadaşının iyiliğini istemeli, yardım etmeli onu malı, dili, kalbi ve davranışlarıyla desteklemelidir. Mesela, arkadaşımızın, işlerinde bize ihtiyacı varsa ona beden ile yardım olmak gerekir. Aynı şekilde, ihtiyacı olduğu zaman, paylaşarak para ve malla yardımcı oluruz. Bir yerde arkadaşımıza karşı haksızlık yapılıyorsa onu savunmak ve korumak durumundayız.

Arkadaşımızın iyiliğini istemenin bir başka yolu da ona dua etmektir. Kur'an Kerim'de Allahu Teâlâ, "*Ey Rabbimiz! Beni, anamı, babamı ve bütün inananları bağışla.*" [âyeti ile sadece kendimiz için değil, ailemiz ve çevremizdeki insanlar için de dua etmem gerektiği vurgulanmaktadır. Dostluk sürekli olmalı ve öldükten sonra da kendisine hayır duacı bulunmalı ve aile fertlerine iyilikte bulunulmalıdır.

Dua etmek, başkalarıyla aramızda sevgi ve yakınlık bağlarının oluşmasına katkıda bulunur. Günlük hayatımızda dostlarımıza, yakınlarımıza dua etmeliyiz. Duayı bazen onların yanında bazen de onların olmadığı yerlerde yapmalıyız. Bir kişinin haberi olmadan onu gıyabında yapılan dualar daha makbul sayılmıştır. Dostlarımız için iyilikler ve güzellikler istemeliyiz. Bu gibi dilekler, onlara karşı sevgi duyduğumuzu gösterir. Onlar da buna karşılık bize sevgiyle ve dostça yaklaşırlar. Böylece dua dostlarımızla aramızdaki sevgiyi artırır.

2. Yük Olmamak

Dostlukta elbette karşılıklı yardımlaşma vardır. Gerektiğinde dostlar yardımlaşır. Ancak dostumuza yük olmamak gerekir. Arkadaşa yük olmamak ona sıkıntı verecek isteklere

¹ Bu yazı, "Dostlarımızın Hakları", **Somuncu Baba**, Malatya, Ağustos 2011, sayı:130, ss:32-35'de yayımlanmıştır.

² www.mehmetzekiaydin.com **Email: mehmetzekiaydin@gmail.com**

bulunmamak, aksine arkadaşına rahatlık ve huzur hissettirmektir. Gereksiz isteklere bulunarak arkadaşına yük olmamalı, mümkün olduğunca ihtiyacını arkadaşından gizlemelidir. Yardım talebinde bulunmamaya çaba göstermemelidir. Mal, para gibi şeyler istememeli, bilmakama geçmek için ondan yardım beklenmemelidir.

3. Teşekkür Etmek

Teşekkür etmek, bir hediye, bir yardım ya da bir öğüt için duyulan sevinci belirtme amacıyla kullanılan bir kelimedir. Teşekkür etmek yüreklerde doğmuş olan bir sevinci açıklanması, bu sevincin doğmasına neden olan kimsenin de sevince katılması anlamına gelir.

İnsan, doğumla başlayıp ölümlle sona eren bu dünya yolculuğunu başka insanlarla paylaşmak durumundadır. Kişi iyi bir insan olduğunu, hayatını paylaştığı insanlarla bulunduğu toplumda gösterebilir. İnsanı insan yapan ne fizikî güzellik ne maddî zenginlik ne de soyudur. İnsan ancak çevresindeki insanlara yaşattığı güzellikler ölçüsünde insandır. Bir kişinin çevresine yansıtılabileceği en kolay güzellik ise teşekkür etmektir.

Küçük de olsa hayatımıza katkı sağlayan, mutlu olmamıza yardımcı olan kişilere teşekkür etmek bir insanlık görevidir. Teşekkür etmek, alışkanlıkların en güzeli olduğu kadarda aynı zamanda insanların birbirine karşı saygılarını, sevgilerini artıran, dostluk bağlarını güçlendiren bir ifade tarzıdır.

Teşekkür etmek için çok büyük bir iyiliğin yapılmış olması gerekmez. Ufak iyilikler de teşekkür edilerek ödüllendirilmelidir. Kişi bu davranışı ile kendi kişiliğini gösterir. İnsanlara teşekkür etmek aynı zamanda Allah'a teşekkürdür. Peygamber Efendimi "*İnsanlara teşekkür etmeyi bilmeyen kişi Allah'a şükretmeyi de bilemez.*" [2] buyurur.

Çocuklar bir teşekkürün insana ne kadar iyi geldiğini ve bunu duymanın ne kadar güzel olduğunu ancak deneyimleri ile öğrenebilirler. Bu konuda anne babalar ve eğitimciler çocuklara yardımda bulunabilir. Çocukların çoğu büyüklerine hediye vermekten hoşlanırlar. Çocuk bir hediye verdiğinde veya bir iyilik yaptığında, kendisine, "Çok hoşuma gitti, teşekkür ederim." denilirse, çok hoşnut olurlar. Bu davranış, başkalarının da bu tarz hoş duygulara aynı şekilde değer verdiğini öğrenmesinin en iyi yoludur. Küçük çocukların çoğu ev işlerine büyük bir istekle yardım eder; yemek masasını hazırlamak, evi süpürmek, eşyaları toplamak isterler. Bu yaptıklarının karşılığında aldıkları yürekten bir teşekkür onları bin ikazdan daha fazla tatmin eder. Bu biçimde davranmaya itecektir.

Yapılan güzel bir davranışın sonunda edilen teşekkür o davranışın tekrarlanması sağlar. Yaptığı iyiliğin bilindiğini ve takdir edildiğini bilen bir arkadaş yapacağı iyilikle artarak devam eder. Böylece aradaki sevgi bağı daha da kuvvetlenir. Küçük ya da büyük, e

ya da çok yapılan her iyiliğe teşekkürü bir borç bilmek gerekir. Bunu bir kelime veya b tebessüm ile de olsa mutlaka ifade etmek gerekir. Bu, insanlarla olan ilişkilerin en güz şekliyle devam edebilmesi için gereklidir.

4. Gerektiğinde Özür Dilemek ve Özür Dileyeni Affetmek

İnsan ne kadar iyi niyetli de olsa hata yapabilen bir varlıktır. Kur'an, insanların toplu kurallarına uymalarını isterken; diğer taraftan da insanın zayıf, güçsüz, nankör v olabileceğini ifade ederek bu davranışların sonucunda da onun hata yapabileceğine işaret eder. Aynı şekilde, insanların günaha eğilimli olmaları nedeniyle, Allah'ın merhametli olduğunu v tevbe ederse onları bağışlayacağı bildirilmiştir. "*Her kim de işlediği zulmünün arkasında tevbe edip durumunu düzeltirse kuşkusuz, Allah onun tevbesini kabul eder. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.*" [3] Kur'an, pek çok yerinde, Allah'ın insanla affedeceğini ifade ederken yine pek çok yerinde de insanların af ve hoşgöründen yana tav koymalarını istemektedir. Buradan özür dileyen birinin hoş görülmesi gerektiği sonucu varılabilir.

Affetmek; kötülük ve haksızlık edeni, suç işleyeni bağışlama, cezalandırmakta vazgeçme anlamlarına gelmektedir. Hataları bağışlamak hakkı olan, alması gerekli şeylerde kendi isteğiyle vazgeçmek demektir.

Özür dilemek, yaptığımız hatalardan ve haksızlıklardan pişman olmaktır. Özi dileyebilmek için karşımızdaki kişinin bazı haklara sahip olduğuna ve onun özür dilenmeye layık biri olduğuna inanmamız gerekir. Başkasına hak tanımayan, kendisinin haksızlık yaptığını kabul etmez ve özür dileme gereği hissetmez. Yine karşısındakinin özür dilenmeye layık olmadığını düşünen bir insan, onu önemsemez, dikkate almaz ve özür dilemeye layık görmez.

Her insan hata yapabilir. Birbiri ile arkadaşlık yapan kişiler çok fazla bir arada bulduklarından dolayı birbirlerinin yaptıkları hatalar da dâhil birçok davranışlarını görürler. Allah'a karşı yapılan hata ve kusurları insanların affetme yetkisi yoktur. Ancak ki arkadaşının kendisine karşı yapmış olduğu hata ve kusurları affedebilir. Aksi takdirde arkadaşlık ilişkileri bozulabilir. "Kusursuz dost arayan dostsuz kalır." diyen Mevlâna kusursuz dostun olamayacağını vurgulayarak, dostun ufak tefek hatalarını büyütmeden affedilme gerektiğine işaret etmiştir.

Yüce Allah, Kur'an'ın pek çok âyetinde yapmış oldukları hatalardan dolayı insanla affedeceğini, onlara merhamet edeceğini söylemiştir. Yine pek çok yerde de insanların af v hoşgöründen yana olmalarını istemiştir. "*Allah, size (hükümlerini) açıklamak, size, sizde*

öncekilerin yollarını göstermek ve tevbelerinizi kabul etmek istiyor. Allah, hakkıyla bilendi hüküm ve hikmet sahibidir. Allah, sizin tevbenizi kabul etmek istiyor. Şehvetlerine uyanlar ise sizin büyük bir sapıklığa düşmenizi istiyorlar. Allah, sizden (yükümlülükleri) hafifletmek istiyor. Çünkü insan zayıf yaratılmıştır." [4]

İnsanların hatadan uzak olmaları çok zordur. Eğer kusur işleyenleri affetmezse toplumda beraberce ve huzurlu yaşamak mümkün olamaz. Affedici olmak dost kazanma açısından önemli bir etkiye sahiptir. Başta dostlarımız olmak üzere kim olursa olsun, hatası fark eden, özür dileyen her insanın, yumuşak davranılmaya hakkı vardır. Özellikle yapıla iradesiz davranışlar başta olmak üzere, pişmanlık belirtisi taşıyan durumların, hoşgörü kapsamında değerlendirilerek affedilmesi gerekir.

"Onlar bollukta ve darlıkta Allah için harcarlar, öfkelerini yenerler, insanları kusurlarını affederler. Allah da güzel davrananları sever." [5] âyeti ile Allah, Müslüman bir kişinin, öfkelenildiği zaman öfkesini yenmesini, birisi hata yaptığı zaman hatayı büyütme yetkin beslemeden affetmesini istemiştir. Böyle davranan bir kişi önce Allah'ın daha sonra c insanların sevdiği biri olur.

Dostunun bir hatasını gördüğün zaman onu affetmek, onun hatasını görmemezlikte gelmek gerekir. Ancak bu hata, günah işlemek ve günaha ısrar etmek konusunda ise or uyarmalı, hatası düzeltilmeye çalışılmalıdır. Bu durumda dosta yapılabilecek en iyi yardım onu ikaz etmek, iyiliğe davet etmek, kötülükten uzaklaştırmaya çalışmaktır.

5. İstetmeden Yardımına Koşmak

Dostluğun gereklerinden biri de dostumuz bizden bir şey istemeden onun ihtiyacı yerine getirmek ve yardım etmektir. Yardım ise güler yüzle, seve seve koştuğunu belli edere ve ona sevgisini hissettirerek yapılmalıdır. Dostun ihtiyacı kişinin kendi ihtiyacı gibi olmalıdır. Kişi nasıl kendi isteklerinden, ihtiyaçlarından haberdar ise dostundan da haberdar olmalıdır. Dostunu istemeye mecbur etmemelidir. [6]

Dostun ihtiyaçları kişinin kendi ihtiyaçlarıyla aynı önem ve önceliğe sahip olmalıdır. Dostunun ihtiyaçlarından habersiz olmamalı, sorup araştırmalıdır. Ancak yardım ederken kaynağın kişinin kendi olduğu bilinmeyecek derecede gizlice ihtiyaçların karşılanması da güzeldir. Kişi yardımda bulunurken bundan kendine bir pay çıkarmamalı aksine yardımın kabul edilmiş olmasını kendisi için bir övünç kaynağı saymalıdır.

DİPNOTLAR

- [1] 14/İbrâhîm, 41
- [2] Kütüb-i Sitte, c.V, Hadis No: 984, s.13
- [3] 5/Mâide, 39
- [4] 4/Nisâ, 26–28
- [5] 3/Âli İmrân, 134
- [6] İhyâ, c.II, s.414